

Škofjeloški pasijon od slovenskega registra do UNESCO

Škofjeloški pasijon je spokorna procesija velikega petka, ki se je prirejala v Škofji Loki. Besedilo je v loškem kapucinskem samostanu napisal pater Romuald (Lovrenc Marušič, 1676–1748), ko je v letih 1715–1727 v Škofji Loki deloval kot pridigar in magister processionis – voditelj procesije. *Škofjeloški pasijon* velja za najstarejše ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku in je, kot izjemna nesnovna dediščina, ne le lokalnega, ampak tudi državnega in, od konca leta 2016, celo svetovnega pomena.

Skrb za zaščito nesnovne dediščine *Škofjeloškega pasijona* na lokalni in nacionalni ravni

Z namenom zaščite in ohranjanja nesnovne dediščine *Škofjeloškega pasijona* so bili že v preteklem obdobju narejeni nekateri pomembni koraki. Tako je Občinski svet Občine Škofja Loka 15. 11. 2007 sprejel **Odlok o gledaliških uprizoritvah *Škofjeloškega pasijona***, s katerim je bilo zagotovljeno njegovo uprizarjanje v procesijski obliki v postno-velikonočnem času v izvirnem okolju, znotraj starega srednjeveškega mestnega jedra Škofje Loke. Leta 2008 je bil v Sloveniji vzpostavljen **Register žive kulturne dediščine**, *Škofjeloški pasijon* pa je bil vanj vpisan kot prva dediščinska enota. Naslednji korak pri varovanju nesnovne dediščine *Škofjeloškega pasijona* je bil storjen štiri leta kasneje, ko je Vlada Republike Slovenije na seji, 19. 7. 2012, sprejela **Odlok o razglasitvi *Škofjeloškega pasijona* za živo mojstrovino državnega pomena**. S tem je enota dediščine dobila najvišjo možno zaščito na ravni države – status kulturnega spomenika državnega pomena.

Prvi koraki do UNESCO

Ko je bilo vse to doseženo, je na pobudo župana Mihe Ješeta sledil naslednji korak, in sicer začetek aktivnosti za vpis *Škofjeloškega pasijona* na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine pri UNESCO. Zato je bil 6. 11. 2012 na Občini Škofja Loka sklican sestanek za začetek priprave nominacije. Na njem so bili poleg župana prisotni še Špela Spanžel kot predstavnica Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, Metod Benedik, kapucin, Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka, Andreja Megušar z Občine Škofja Loka, Alojzij Pavel Florjančič, urednik *Pasijonskih doneskov*, in Jože Štukl, predstavnik Loškega muzeja Škofja Loka.

Župan Miha Ješe je v uvodnem nagovoru pozdravil vse prisotne in se hkrati zahvalil za udeležbo ter pripravljenost za sodelovanje pri zahtevnem projektu. Nato je Špela Spanžel predstavila celoten postopek in vse zahteve na poti do priprave končne nominacije. Seznanila nas je z osnovnim nominacijskim obrazcem ICH-02, ki je dostopen na spletni strani UNESCO (<http://www.unesco.org/culture/ich/en/forms>) in ga je treba natančno in skrbno izpolniti, pri tem pa upoštevati točno določeno število besed v posamezni rubriki, ki jih uporabimo pri pojasnjevanju v odgovoru. Še pomembnejša so vsebinska izhodišča, zlasti upoštevanje poudarkov Konvencije. Vseh določil in priporočil UNESCO se strogo držati, saj v nasprotnem primeru ocenjevalna skupina lahko vlogo zavrne zgolj zaradi enega nezadostno, nepopolno oziroma nepravilno formuliranega odgovora. Nominacijskemu obrazcu je treba priložiti 10 novejših fotografij ter videoposnetek, dolg od 5 do 10 minut. Priložiti je treba tudi čim več podpisanih in žigosanih izjav o podpori nominaciji s strani posameznikov, skupin, skupnosti, društev, kulturnih ustanov, skratka vseh vpletenih v ohranjanje pasijonske dediščine, ki naj bodo čim bolj raznolike. Nominacijo, skupaj z vsemi prilogami, bi bilo treba do 31. 3. 2013 dostaviti na sedež UNESCO v Parizu. Poudarila je tudi, da moramo oblikovati delovno skupino, katere člani zastopajo posamezne strokovne institucije in so koordinatorji med posameznimi področji.

Priprava nominacijskega obrazca

Delovna skupina za pripravo nominacije *Škofjeloškega pasijona* za vpis na Reprezentativni seznam nesnovne dediščine pri UNESCO je bila s strani župana Miha Ješeta uradno imenovana 12. 12. 2012, sestavljali so jo Tako so ostali Tine Radinja, podžupan Občine Škofja Loka, Metod Benedik, kapucin, Alojzij Pavel Florjančič, urednik *Pasijonskih doneskov*, Jože Štukl, Loški muzej Škofja Loka, Andreja Megušar, Občina Škofja Loka, Marta Gartner, knjižničarka v kapucinski knjižnici, Špela Spanžel, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, in Adela Pukl iz Slovenskega etnografskega muzeja. Člani delovne skupine smo si razdelili posa-

mezna delovna področja in se odločili, da bomo nominacijski obrazec izpolnjevali v slovenskem jeziku in ga na koncu prevedli v angleščino. Sprejet je bil tudi terminski plan za pripravo nominacije po posameznih segmentih. Andreja Megušar je kot predstavnica Občine Škofja Loka prevzela tehnično koordinacijo priprave nominacije. Vse je kazalo, da bo delo potekalo hitro, usklajeno in v timskem duhu. Toda v naslednjih tednih so člani delovne skupine postajali vedno manj odzivni. Ker pa čas ni bil naš zaveznik in se je s pripravo nominacije vedno bolj mudilo, so me župan Miha Ješe, Špela Spanžel in Andreja Megušar pozvali, če bi bil pripravljen prevzeti strokovno koordinacijo delovne skupine oziroma kar avtorstvo nominacije v celoti, pri čemer bi na koncu preostali člani delovne skupine le še pregledali pripravljeno gradivo in podali svoje pripombe.

Po tehtnem premisleku sem nalogo sprejel in se intenzivno lotil pregledovanja sorodnih, že sprejetih nominacij in študiranja knjižnih objav na temo Škofjeloškega pasijona. Ob pridobljenem znanju sem oblikoval končno besedilo. V sodelovanju s preostalimi člani delovne skupine, županom Miho Ješetom, Andrejo Megušar, Adelo Pukl in predvsem Špelo Spanžel, smo pripravljene tekste v slovenskem jeziku še izboljšali in jim dodali določene vsebinske poudarke. Pripravo besedila nominacije v slovenščini smo zaključili do 25. 2. 2013, ko smo ga oddali v prevajanje v angleški jezik. To delo je hitro in profesionalno opravila Nika Marenk. Prevedeno besedilo je bilo treba na nekaterih mestih skrajšati, drugod mu še kaj dodati, da je ustrezalo predpisanim zahtevam o številu besed pri posameznem geslu, predvsem pa ga izpiliti, poenotiti in uporabiti najprimernejše izrazoslovje, v skladu z zahtevami in pričakovanji UNESCA.

Za dokončanje naloge so bili tako potrebni še dodatni delovni sestanki, ki sem se jih udeležil na Ministrstvu za kulturo. Svoje so h končni redakciji s konstruktivnimi pripombami prispevali še nekateri uslužbenci Ministrstva za kulturo Republike Slovenije: Ksenija Kovačec Naglič, Ciril Baškovič, Gojko Zupan in Silvester Gabršček. Andreja Megušar je v tem času zbrala izjave o podpori nominaciji s strani posameznikov, skupin, skupnosti, društev, kulturnih ustanov, skratka vseh vpletenih v ohranjanje pasijonske dediščine, ki so segale od uradnih pisem institucij, na roko napisanih prispevkov aktivnih udeležencev pasijona do otroških risbic. Skupaj sva pripravila scenarij za predstavitveni film in naredila izbor fotografskega materiala. Tako sva v dogovorjenem roku, 18. 3. 2013, vse zbrano gradivo dostavila na Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, kjer so poskrbeli za nadaljnje korake. Nominacija za vpis *Škofjeloškega pasijona* na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine je bila tako (skupaj z vsemi prilogami in s podpisom veleposlanice v Parizu Veronike Stabej) 28. 3. 2013 oddana na Sekretariatu za nesnovno dediščino UNESCA v Parizu. Preostalo nam je le še čakanje do novembra 2014, do zasedanja medvladnega odbora, ki je odločal o vpisu.

Odločitev ocenjevalne skupine medvladnega odbora

Konec oktobra 2014, štiri tedne pred 9. zasedanjem medvladnega odbora za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine pri UNESCO, so bili objavljeni rezultati ocenjevanja nominacij ocenjevalne skupine in na podlagi teh priporočil predlagane odločitve medvladnega odbora. Ker je bilo ocenjevalno telo mnenja, da vloga za vpis *Škofjeloškega pasijona* na reprezentativni seznam ne izpolnjuje vseh kriterijev, sta se Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Občina Škofja Loka odločila, da se predlog nominacije umakne še pred zasedanjem medvladnega odbora, ki je od 25. do 28. 11. 2014 potekalo v Parizu. V tem primeru je namreč dopuščena možnost, da lahko države, ki so to storile, svoj, ustrezno dopolnjen in utemeljen, predlog vložijo takoj v naslednjem ciklusu, to je do konca marca 2015. V nasprotnem primeru, če bi medvladni odbor potrdil predlog ocenjevalne skupine, da se *Škofjeloški pasijon* ne vpiše, ponovna vložitev nominacije ne bi bila več mogoča. Poročilo ocenjevalne skupine o oceni nominacije *Škofjeloškega pasijona* s konca oktobra 2014 je dostopno na spletni strani UNESCO: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/10-representative-list-00748>.

Ocenjevalna skupina je nominacijo ocenjevala v petih vsebinskih kriterijih R1–R5. Pri kriterijih R1, R4 in R5 ni imela zadržkov, medtem ko so se ti pojavili pri kriteriju R2, pri katerem v nominaciji ni bilo v zadostni meri pojasnjeno: *»kako bi vpis na reprezentativni seznam prispeval k splošni prepoznavnosti nesnovne kulturne dediščine Škofjeloškega pasijona oziroma k večji ozaveženosti o njenem pomenu.«* Ustavili so se še pri kriteriju R3, kjer so pričakovali natančnejše pojasnilo *»zakaj med leti 1939 in 1999 ni bilo uprizoritev Škofjeloškega pasijona«* ter da v predlogu nominacije *»niso predstavljeni varovalni ukrepi za zagotavljanje dolgoročnega obstoja Škofjeloškega pasijona in možnih negativnih vplivov naraščajočega turizma, ki bi jih lahko prinesel vpis elementa na reprezentativni seznam.«* Ob tem jih je zmotila tudi uporaba nekaterih izrazov, kot so: *avtentičnost, veličastnost, mojstrovina, unikatnost*, ki niso v popolni sinergiji z UNESCO-vo Konvencijo.

Iz vseh navedenih razlogov se je ocenjevalna skupina odločila, da se *Škofjeloški pasijon* ne vpiše na UNESCO-v Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Čeprav se z mnenjem ocenjevalne skupine nismo v celoti strinjali in smo pričakovali drugačen izid ocenjevanja, smo, tudi zaradi pomanjkanja izkušenj z nominacijami, odsotnosti boljših stikov z državami članicami medvladnega odbora, predvsem pa iz spoštovanja do strokovne ocene odbora, nominacijo umaknili pred zasedanjem v upanju, da bomo z dodatnimi pojasnili uspešno utemeljili vpis v prihodnjem ocenjevalnem obdobju.

Priprava in vložitev ponovne kandidature

Decembra 2014 so med Ministrstvom za kulturo, Slovenskim etnografskim muzejem in Občino Škofja Loka stekli pogovori o začetku aktivnosti za pripravo in vložitev ponovne kandidature *Škofjeloškega pasijona* za vpis na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva pri UNESCO. Tako je 14. 1. 2015 župan Občine Škofja Loka Miha Ješe sklical prvi sestanek za oblikovanje delovne skupine, ki bo do 31. 3. 2015 pripravila dopolnitev predloga za vložitev ponovne kandidature. K sodelovanju smo bili kot člani ožje delovne skupine povabljeni Silvester Gabršček z Ministrstva za kulturo, Nena Židov in Anja Jerin iz Slovenskega etnografskega muzeja, Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka, Alojzij Pavel Florjančič, urednik *Pasijonskih doneskov*, Metod Benedik, kapucin, Jernej Tavčar, Občina Škofja Loka, in Jože Štukl iz Loškega muzeja Škofja Loka.

Na sestanku sem bil s strani župana Miha Ješeta imenovan za strokovnega koordinatorja delovne skupine in hkrati zadolžen za pripravo ter dokončno oblikovanje nominacije. Jernej Tavčar je prevzel nalogo tehničnega koordinatorja, ki bo poskrbel za organiziranje sestankov, spremembe in dopolnitev predstavitvenega filma, izbiro fotomateriala in ostale dokumentacije ter izjav o podpori nominaciji s strani posameznikov, skupin, skupnosti, društev, kulturnih ustanov, skratka vseh vpletenih v ohranjanje pasijonske dediščine. Dogovorili smo se tudi, da bo vsak od članov delovne skupine pripravil dopolnitve besedila nominacije do naslednjega skupnega sestanka 30. 1. 2015. Ker pa časa za dopolnitev vloge ni bilo veliko in glede na pretekle izkušnje o počasni odzivnosti članstva delovne skupine, sem se odločil, da sam pripravim predlog nove prijave, ki jo bomo potem vsem članom delovne skupine posredovali v pregled in dopolnitev. Pri tem mi je priskočil na pomoč Aleksander Igličar, ki se je skupaj z Anjo Jerin in Neno Židov udeležil zasedanja medvladnega odbora v Parizu, med 25. in 28. 11. 2014, in je lahko iz prve roke postregel z nekaterimi uporabnimi informacijami in zahtevami UNESCO pri dopolnitvi naše nominacije. Takoj ko sva se lotila dela, je postalo jasno, da se ne bo mogoče zadovoljiti samo z dopolnitvami besedila, ampak bo treba precej gesel temeljito preoblikovati in uskladiti z novimi zahtevami in pričakovanji UNESCO, nekatere pa celo napisati povsem na novo, če želimo biti v naslednjem ocenjevalnem ciklusu uspešni. Začrtala sva nekatere glavne smernice, potem pa sem se v naslednjih tednih lotil ustreznega dopolnjevanja in ponovnega pisanja gesel. Delo mi je šlo precej lažje od rok kot pred dvema letoma, saj sem v tem času poleg obilice dodatnega strokovnega znanja pridobil tudi precej izkušenj z izpolnjevanjem nominacijskih obrazcev in se dodobra spoznal z željami in pričakovanji UNESCO.

Ob tem se moramo zavedati dejstva, da je *Škofjeloški pasijon* predstavljal prvo nominacijo Republike Slovenije na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine. Zato nihče od vpletenih v projekt v začetku ni imel potrebnih izkušenj s tega področja. Vse, kar smo imeli na voljo, so bile že sprejete nominacije, dostopne na UNESCO-vi spletni strani, navodila za izpolnjevanje in možnost učenja na lastnih napakah. Nominacijo sem dopolnil tudi v skladu s pripombami in dopolnili, ki so jih prispevali posamezni člani delovne skupine, s katerimi smo se v sejni sobi Občine Škofja Loka dobili na dveh delovnih sestankih, 30. 1. in 20. 2. 2015, ter na številnih srečanjih v Slovenskem etnografskem muzeju in na Ministrstvu za kulturo. Zadnje popravke in dopolnitve smo naredili z Anjo Jerin, Neno Židov in Silvestrom Gabrščkom na sestanku v Slovenskem etnografskem muzeju 26. 2. 2015; natančno smo pregledali ustreznost uporabljene terminologije ter dodali nekatere vsebinske poudarke. Dopolnjeno nominacijo smo tako 27. 2. 2015 poslali Niki Marenk v prevajanje v angleški jezik, nato pa je Jernej Tavčar poskrbel, da smo jo v predpisanem roku z vsemi prilogami oddali na Ministrstvu za kulturo. Sledila je le še dostava zbranega gradiva na sekretariat za nesnovno dediščino UNESCO v Pariz, za kar so v predpisanem roku (do konca marca 2015) poskrbeli sodelavci Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

Odločitev ocenjevalne skupine Medvladnega odbora

Konec oktobra 2016 smo bili pred 11. zasedanjem medvladnega odbora za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine pri UNESCO znova seznanjeni s priporočilom ocenjevalne skupine, ki je bila mnenja, da *Škofjeloški pasijon* izpolnjuje vse vsebinske kriterije R1–R4 za vpis na Reprezentativni seznam. Edini zadržek, ki ga je navedla, je bil pri formalnem kriteriju R5, da iz vloge ni razvidno, da se Slovenski register nesnovne dediščine redno posodablja. Zato je ocenjevalna skupina v predlogu odločitve medvladnemu odboru predlagala, da se vloga dopolni in ponovno vloži v naslednjem ocenjevalnem obdobju (<http://www.unesco.org/culture/ich/en/decisions/11.COM/10.B.29>).

Ker smo bili mnenja, da zadržek nima realne osnove in je k takšnem zaključku pripomogla tudi tehnična težava (nedelujoča povezava v nominaciji, ki se je v vmesnem času od oddaje spremenila), smo se odločili za aktivno vlogo pri pojasnjevanju zapleta članicam medvladnega odbora pred in med zasedanjem v Etiopiji. Pod vodstvom Ministrstva za kulturo, v sodelovanju s Slovenskim etnografskim muzejem in veleposlaništvom v Parizu, so bila v prihodnjih dneh pripravljena ustrezna vsebinska pojasnila in posredovana na UNESCO. Z avstrijskimi predstavniki je bil usklajen amandma, pripravljeno je bilo tudi besedilo pojasnila za predstavnike na zasedanju v Etiopiji. Vse navedene aktivnosti, v katerih so sodelovali mnogi sodelavci, je koordinirala Špela Spanžel z Ministrstva za kulturo.

Končna odločitev in vpis na reprezentativni seznam

Zadnje dejanje naših prizadevanj je pomenila udeležba na 11. zasedanju UNESCO-vega Medvladnega odbora za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine, ki je potekalo v Adis Ababi v Etiopiji od 28. 11. do 2. 12. 2016. Zasedanja se je udeležila 4-članska slovenska delegacija: Jože Štukl iz Loškega muzeja, Jernej Tavčar z Občine Škofja Loka, Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka, na čelu z gospo Magdaleno Tovornik. S skupnimi močmi smo ob spretni diplomaciji gospe Tovornikove pojasnili zadržke pri spornem kriteriju R5 in v četrtek, 1. 12. 2016, ob 18.45 po lokalnem času, dosegli zgodovinski uspeh za Republiko Slovenijo in Škofjo Loko, saj smo *Škofjeloški pasijon* uspeli vpisati na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine pri UNESCO.

Celotna uspešna nominacija je dostopna na spletnem naslovu:

<http://www.unesco.org/culture/ich/en/RL/skofja-loka-passion-play-01203>.

Slovenska delegacija v Adis Ababi v Etiopiji: Jože Štukl, Magdalena Tovornik, Aleksander Igličar in Jernej Tavčar ob uspešnem vpisu *Škofjeloškega pasijona* na UNESCO-v Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine. (zasebni arhiv: Jože Štukl)